

POSTNINA PLACANA V GOTOVINI

SLOVENSKI UČITELJ

3



**Pedagoška
revija
in glasilo
Slomškove
družbe
v Ljubljani**

**Leto XLII
1941**

„Slovenski Učitelj“ izhaja mesečno. Uredništvo je v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina letno din 60.—. Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa upravništvo. Izdajatelj in lastnik je „Slomškova družba“ v Ljubljani. Odgovorni urednik: Ivan Strukelj. Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Vsebina 3. štev.: Dr. Koroščeva naslednika. — O projektu revizije zakona o ljudskih šolah (Vinko Rupret). — O obči in strokovni izobrazbi (Vinko Brumen). — Otrok vsaki dobi svoje lice kaže — kdo ve, če ne laže? (Prof. Iv. Andoljšek). — Nauk o duši (Prof. E. Bojc). — Psiha slov. naroda (Prof. E. Deisinger). — Problemi šolskih neuspehov (Fr. Čiček). — V preljubi samoti (Fr. B. Vanek). — Književne vesti.

Zveza fantovskih odsekov ima na zalogi še nekaj izvodov dr. Ahčinove knjige »Komunizem največja nevarnost naše dobe«, katere je pripravljena prodati našim članom po izjemni ceni, to je po 3 din za broširan izvod in po 6 din za vezan izvod, pod pogojem, da kupite najmanj 20 izvodov. Cena knjigi je drugače 10 din za broširan in 18 din za vezan izvod. — Knjige lahko naročite in dobite v pisarni, Miklošičeva cesta 7/L, Ljubljana.

Članstvo Slomškove družbe obveščamo, da je izšel v založbi Slomškove družbe II. zvezek knjižnice za starše. Naslov mu je »Družinskim gospodarjem«. Spisal ga je upravitelj Fr. Fister. Cena 2 din. Dobite ga pri posameznih podružnicah. Z razpečevanjem je treba pohiteti, dokler imajo gospodarji še čas brati. Če vsak naš član vzame v razpečavanje samo 10 izvodov, pa bo delo opravljeno.

Po Božiču je bilo mnogo podružničnih zborovanj Slomškove družbe. Zakaj ne pošiljate poročil za »Slovenskega Učitelja«? Gg. predsedniki in tajniki, zganite se!

Podporni sklad Slomškove družbe. Po g. Borisu Gradu smo prejeli 100 din, ki jih je daroval častiti gospod dekan Jakob Fatur iz Radovljice v spomin umrlemu ravnatelju Rudolfu Pečjaku. Zahvalimo!

Člane podružnice Slomškove družbe Ljubljana - mesto vljudno prosim za poravnavo zaostalih članskih prispevkov, ki znašajo:

Za leto 1940: za »Slovenskega Učitelja« 50 din, lokal Slomškove družbe 12 din, članarina 10 din, enkratni prispevek za Slovenski dom 40 din, skupaj 112 dinarjev.

Za leto 1941: prispevek za centralo 70 din (»Slovenski Učitelj«, članarina in lokal) in podružnična članarina 5 din, skupaj 75 din.

Jos. Tavželj, blagajnik.

»Slovenski Učitelj« izhaja prve dni vsakega meseca. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Sklep uredništva je 5. vsakega meseca. Naročnina za list znaša 60 din.

Položnice Poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« imajo št. 11.073. Člani »Slomškove družbe« in naročniki »Slovenskega Učitelja« morejo biti le redni plačniki.

Uprava in uredništvo.

Slovenski Učitelj

Pedagoška revija in glasilo »Slovenske družbe«

Leto XLII • V Ljubljani 5. marca 1941 • Štev. 3

Dr. Koroščeva — naslednika



V imenu Njegovega Veličanstva Petra II., po milosti božji in narodni volji kralja Jugoslavije.

Kraljevski namestniki

sprejemši ostavko, ki jo je podal minister brez listnice in namestnik ministra za prosveto Krek dr. Miha, ga razrešujejo dolžnosti in postavljajo na razpoložnje, imenujejo pa: za ministra brez listnice Kulovca dr. Frana, ministra v pokoju in senatorja, in za ministra za prosveto Kreka dr. Miho, ministra na razpoložnju.

Predsednik ministrskega sveta in namestnik ministra za notranje posle naj izvrši ta ukaz.

V Beogradu dne 25. I. 1941.

Pavle s. r.

Dr. R. Stanković s. r.

Dr. I. Perović s. r.

Predsednik ministrskega sveta in namestnik ministra za notranje posle

Dragiša Cvetković.

Službene novine kraljevine Jugoslavije z dne 28. januarja 1941 št. 20.

0 projektu revizije zakona o ljudskih šolah

Smelo trdimo, da posega zakon o ljudskih šolah najgloblje v življenje vsakega naroda, saj ureja vzgojo in pouk mladine, s čimer posega ne samo v sedanost, marveč tudi v bodočnost narodovega življenja, ki zavisi od pravilne ali nepravilne usmerjenosti mladine. Zato ni čuda, da je toliko različnih činiteljev interesiranih na šolskem zakonu, predvsem onih, ki so po svojem poslanstvu dolžni mladino učiti in jo vzgajati. Naj omenim tu cerkev in državo. Prva se poslužuje pouka in vzgoje za boljše spoznavanje verskih resnic in za dosego večne sreče, država pa hoče s pomočjo šolstva dvigniti svoj kulturni nivo in v svojih članih utrjevati domovinsko ljubezen ter državljansko zvestobo. So pa še drugi svetovnonazorni činitelji, ki streme ob pripravljanju šolskega zakona, da se duh tega kolikor mogoče prilagodi njihovim težnjam in ciljem, ki so dostikrat v velikem nasprotju s težnjami širokih narodovih plasti, ali pa so z njimi celo v diametralnem navzkrižju.

Ni torej čudno, da se ljudskošolski zakon ne more ustvariti in uveljaviti na mah, marveč so potrebni večkrat ostri boji, ob katerih se menjavajo razni projekti, padajo vlade, režimi, dostikrat nastane pravi kulturni boj, ki pusti za seboj težke posledice.

Naše šolstvo je plod kulturnih stremeljenj cerkve in države in izvira izza par stoletij. Vemo, da je dolgo vrsto let imela odločilen vpliv na smer in vodstvo šole cerkev, zlasti v tako zvani konkordatni dobi. Cerkev je prva pri nas začela ustanavljati šole in ima brez dvoma za šolstvo ogromne zasluge. Pod vplivom liberalnih idej so se pravice cerkve vedno bolj utesnjevale, šolstvo se je polagoma laiziralo, dokler ni izšel v bivši državi ljudskošolski zakon l. 1869, ki je plod kompromisa med cerkvijo in državo, in ki je pretvoril takratno avstrijsko ljudsko šolo v simulantno, t. j. otroci so se vzgajali v verskonravnem duhu, verouk je imel še vedno dominanten položaj, dočim sta bili organizacija in vodstvo šole prepuščeni svetnim oblastem, torej laičnim krogom. Ta zakon, ki je veljal do preobrata, je bil le okviren, ker je podrobno izvršitev šolskih vprašanj prepustil posameznim deželam.

Takoj po zedinjenju se je spričo neenake zakonodaje, ki je vladala v novi državi, pokazala živa potreba po novem ljudskošolskem zakonu, do katerega pa smo prišli šele l. 1929. L. 1919 so se raztegnile na vso državo določbe iz srbskega zakona iz l. 1904, ki so urejevale le materialno stanje učiteljstva. Spričo izpremenjenih razmer in nove uprave se je vedno globlje čutila potreba po novem ljudskošolskem zakonu. Ne rečemo, da se v tem pogledu ni ničesar storilo. Toda zaradi neustaljenih političnih prilik in vladajočih režimov so se načrti in projekti tega zakona hitro menjavali. Ze l. 1919 je sodeloval na takem projektu v takratnem prosvetnem odboru prof. dr. Val. Kušar. L. 1922 je napravil zakonski načrt takratni načelnik v prosvetnem ministertvu dr. Radojević,

na podlagi katerega je izdelal glavni prosvetni svet oficialni načrt, ki pa je propadel zaradi spremembe režima, nakar je le-ta služil kot osnova prosvetnemu ministru Mišu Trifunoviću, ki ga je predal l. 1924 narodni skupščini, ki pa je bila kmalu razpuščena. Sledil je l. 1925 načrt prosvetnega ministra Svetozarja Pribičevića. Po obravnavi 83 paragrafov je zadela ta načrt ista usoda kakor načrt ministra Trifunovića. Vsak naslednji minister je skušal uzakoniti ljudskošolski zakon. Štefan Radić je poveril sestavo načrta znanemu šolniku dr. Čajkovacu, sledil je ponovem načrt Miše Trifunovića in nato Velje Vukičevića. Tudi minister dr. Kumanudi je delal na načrtu. Že smo bili uverjeni, da bo prodrli načrt prosvetnega ministra Milana Grola, saj je skupščinski odbor, v katerem sta sodelovala izmed Slovencev takratna poslanca Sušnik in Kremžar, sprejel že 159 členov. Toda vse to delo je prekinil 6. januar leta 1929, s katerim dnem je bila uvedena pri nas diktatura. Brez sodelovanja ljudskih zastopnikov je bil nato pod ministrom Božom Maksimovićem dne 9. decembra 1929 uveljavljen obstoječi ljudskošolski zakon, ki je sankcioniral v šolstvu skrajni centralizem, ves šolski aparat pa naslonil na birokratizem, obenem pa vzel ljudstvu vsakršen vpliv na šolstvo. Zakon je torej pravi izraz te dobe. V prvotni stilizaciji pa je izražal tudi izrazite kulturnobojne tendence, kar je rodilo odpor cerkvene oblasti. Posledica je bila, da je moral biti slednji noveliziran z zakonom o verskem pouku. Njegove hibe so se pokazale kaj kmalu zlasti pri nas v Sloveniji, kjer je bilo ljudstvo vajeno soodločevati v samoupravnih korporacijah pri vprašanih šolstva in učiteljstva. Kaj kmalu so se začeli javljati glasovi o njegovi reviziji. To je uvidel zakonodavec sam ter je od leta do leta dobival tozadevno pooblastilo v finančnem zakonu, na podlagi katerega so se predlagale razne izpremembe. Do kaj uspešnejšega pa ni prišlo.

Iniciativo za izpremembo ljudskošolskega zakona je dala Kmetijska zbornica v Ljubljani. Slednja je postavila po intenzivnem obravnavanju v določenem odboru cel projekt za revizijo obstoječega zakona o ljudskih šolah. Ta projekt hočemo v glavnih obrisih analizirati.

Nastane vprašanje, ali je nujno in potrebno, da se izpremeni v bistvenih točkah in podrobnostih za vso državo, ali naj se najprej uzakoni le okvirni zakon, izvršilne predpise pa prepusti banovini, ali pa naj se izgotovi popolnoma nov zakon, prilagoden le za potrebe naše banovine. Za eno teh treh možnosti se je treba odločiti. Kmetijska zbornica se je odločila za prvo in izgotovila načrt revizije obstoječega zakona za vso državo. Po našem mnenju bi pa bilo bolje, da bi se odločila za tretjo možnost, t. j. izvršila načrt ljudskošolskega zakona le za našo banovino. Zakaj?

Po uredbi o banovini Hrvatski z dne 26. avgusta 1939 se v drugem členu prenašajo na banovino Hrvatsko vsi posli prosvete. S prenosom kompetenc s prosvetnega ministrstva se je to v resnici izvršilo, tako da spada danes vse ljudsko šolstvo pod kompetenco banovine Hrvatske.

Za to šolstvo ni prav v ničemer več odločilno ministrstvo prosvete, ker ima hrvatski sabor oz. ban zakonodajno moč, ki lahko vsak čas prosvetne zakone izpreminja ali pa uveljavlja nove. Ker upamo, da bodo zaradi enakopravnosti in zakonitega določila navedeni posli preneseni v doglednem času tudi na banovino Slovenijo, tedaj moremo in smemo računati z dejstvom popolne avtonomije v zadevah ljudskega šolstva. Morda ta čas ni več tako daleč. Ako upoštevamo to dejstvo, tedaj nam ni treba izpreminjati ljudskošolskega zakona, tudi se ne ukvarjati z okvirnim državnim zakonom, marveč je treba izgotoviti projekt za samo banovino Slovenijo, pod katero bodo spadali vsi posli prosvete, analogno kot spadajo pod banovino Hrvatsko. Država naj bi sebi prepustila le izdelavo splošnega prosvetnega zakona. Zato bi bilo vsekakor bolje, da bi se Kmetijska zbornica odločila za sestavo popolnoma novega ljudskošolskega zakona. Računati pa je treba tudi s sledečim dejstvom. Kakor hitro bi ministrstvo prosvete osvojilo navedeni projekt za revizijo obstoječega zakona, bi gotovo projekt preživel razne perturbacije in bi od njegovih izprememb le malo ostalo. Zakonodajavec bi moral namreč upoštevati prilike in zahteve drugih predelov naše države, ki so dostikrat z našimi domačimi šolskimi zahtevami v velikem nasprotju. Naj omenim le dejstvo, da je na jugu naše države vsaka okrajna šolska samouprava ljudem popolnoma tuja. (Dalje.)

Vinko Brumen

0 občī in strokovni izobrazbi

V starejši pedagoški literaturi je bilo često govora o splošni (občī) in strokovni izobrazbi. Tudi danes srečamo tu in tam te izraze. Vendar pa sedaj raje govorimo o nekaki trodelnosti izobrazbe, o temeljni, poklicni in šele na koncu tudi neki človeški ali osebni izobrazbi. Posamič nam pomenijo: Temeljna izobrazba je tista šolanost človeka, ki ga dela sposobnega, da stopi v kulturno življenje rodbine, kraja, stanu, naroda; sem spadajo razne temeljne veščine ali tehnike (govorjenje, branje, pisanje, računanje, golo znanje tujih jezikov...), neko temeljno vedenje ali znanje (o prirodi in kulturi, prostoru in času, v katerem živimo), pa še neke temeljne navade (oblike pravičnega obnašanja, oblačenja...). K strokovni izobrazbi štejemo vse ono vedenje in znanje, veščine in izurjenost, pa duševno in duhovno naravnost, ki človeku pomore, da prav vrši svoj poseben posel v človeški družbi, ali vse to, kar mu nalaga ali terjaja njegov poklic. Obča ali osebna izobrazba pa nam danes ne pomeni več neke vsevednosti, nego dovršenost kulturne biti v človeku, razgledanost v lastnem svetu in doumevanje svojega položaja, svojih dolžnosti in svojih pravic v človeški družbi.

Oglejmo si te strani prave izobrazbe na primeru učitelja! Ta potrebuje neko količino temeljne izobrazbe, ki mu jo poleg doma posredu-

jeta še ljudska in meščanska šola ali nižja gimnazija ter s svoje strani prispeva učiteljšče. To je: učitelj mora znati govoriti, brati in pisati svoj domači jezik in učni jezik šole, v katero pride, po možnosti obvladati vsaj en tuj jezik, da ni povsem odrezan od tujega kulturnega sveta, v glavnem poznati pojave domače prirode in vrednote domače kulture, imeti v oblasti tehniko osnovnih matematičnih operacij, biti sposoben samostojno presojati nove pojave sveta in življenja itd. Vse to in še kaj spada k njegovi temeljni izobrazbi.

Poleg nje potrebuje tudi učitelj še strokovne šolanosti. K tej bi šteli temeljitejše obvladanje strokovnih predmetov, ki jih uči, njegove pedagoške, didaktične in metodične vednosti in spretnosti, šolanost razumevanja otroške duše, poznanje zadev šolske organizacije in uprave, spretnost uradnega dopisovanja itd. To se pravi: k strokovni šolanosti učitelja spada vse to, kar terja od njega njegovo posebno poklicno opravilo in česar ne bi potreboval, ko bi si bil izbral drug poklic, čeprav morda v isti »višini«, če se tako izrazim.

K človeški ali osebni učiteljevi izobrazbi pa bomo šteli vse tisto, kar ga usposablja, da prav umeva in vrši vse svoje dolžnosti: do samega sebe, soljudi in drugih živih bitij, do prirode in kulture. Učitelj je šolanec, često edini šolanec v vasi, že z lastnim življenjem, vsem žitjem in bitjem vrši kulturno poslanstvo, ga zanemarja ali vpliva celo razdiralno. On ima često priložnost, da z nasveti in aktivnim nastopom pomaga ljudstvu v njegovem prizadevanju (pri gradnji poslopij, ustanavljanju in vodstvu društev, občevanju z oblastmi, delu v javnih zastopih). Razen tega more služiti občini narodni kulturi s podrobnim kulturnim delom na terenu (nabiranje narodnega blaga, zapisovanje besednega zaklada, rekel, zbiranje statističnih podatkov in obdelovanje vsega tega in takega gradiva). Verjetno si ustanovi družino, postane oče, mora voditi družinsko gospodarstvo, vzgajati lastne otroke (ki je kaj drugačno delo ko šolsko vzgajanje), kot soobčan soodločuje (in kot šolanec vsaj z večjo odgovornostjo) pri občinskih zadevah. Če je več šolancev v kraju, mora pomagati pri ustvaritvi pravega razmerja med njimi samimi, pa med njimi in ljudstvom. Vse to in še kaj mu nalaga njegov osebni in družabni položaj in tudi vse te naloge mora čim pravilneje izvršiti.

Ne gre nam sedaj za to, da sodimo, koliko si po sedanjem načinu svojega šolanja more učitelj vsega tega pridobiti. To je drugo vprašanje. Hočemo se le razumeti v izrazih. Jasno je eno, da si je treba postaviti najprej dovolj soliden izobrazbeni temelj, nanj je šele mogoče postaviti strokovno šolanje, a šele tedaj, ko smo na svojem mestu v človeški družbi, uspešno gradimo občino in človeško izobrazbo.

Če se vrnemo k naslovu, je treba povedati, da v tem sestavku umevamo pod nazivom občina izobrazba vse tisto, kar si v šolah ali izven njih človek pridobi, ne da bi bilo to izrečno potrebno za tehnično vršitev njegovega poklicnega dela. To se pravi: vse razen strokovne izobrazbe.

Naše šolstvo ne uspeva tako, kakor bi radi. Zato pa ga tudi ne vem kako dolgo že preurejamo in reformiramo, tako da je prave in dobre reforme vedno bolj potrebno. Prej ali slej bo moral priti nekdo, ki se bo tega dela upal lotiti in ga temeljito izvesti. Saj bo v zvezi z ostalim preurejanjem v državi postalo še nujnejše.

Najbolj gotova pot do uspeha je v skupnem delu in prizadevanju. Ne da bi veljalo, da je večina kriterij resnice in pravilnosti, toda v pozitivni in stvarni diskusiji se lahko razčistijo vprašanja, o katerih so različnega mnenja tisti, ki se sicer skladajo v ostalih zadevah. Enih misli ne bomo vsi pač nikoli, toliko se pa lahko razgovorimo, da se bomo vsaj razumeli. Kajti mnogegega nasprotovanja je krivo neumevanje; zdi se nam, da drug hoče kaj drugačnega, kakor pa zares hoče. Morda smo si bliže, ko mislimo. Če pa si zares stvarno nasprotujemo, pretehtajmo razloge, ki nas drže pri našem stališču, morda se bomo laže našli.

Med hudimi očitki, ki lete na naše sedanje šole, je tudi ta, da premalo nauče za življenje. Izraz je včasih tak, včasih tudi drugačen, v nadaljnjem razgovoru pa navadno zvemo, da taki »očitarji« hočejo od naše šole več strokovne izobrazbe. Iz nekaterih šol (n. pr. meščanske) hočejo vobče napraviti prave strokovne šole. V drugih hočejo kmetijski pouk (ljudska šola) ali pisarniške in trgovske predmete (gimnazija).

Na to pot ne moremo in ne smemo. Nekaj drugega je temeljna in zopet nekaj drugega je strokovna izobrazba, prva pa je pogoj za drugo. Če hočemo pri strokovnem šolanju zares uspeti, moramo imeti zanj zadosti soliden in trden temelj. Za kmetijsko šolo je to pred kratkim posebej naglasil L. Puš. Pri desetletnem poučevanju na kmetijski strokovni šoli je sam izkusil, da so učenci, ki so dobro obvladali temeljne predmete iz ljudske šole, na kmetijski strokovni šoli igraje sledili strokovnemu pouku in se posluževali knjig; učenci, ki so se ves čas borili z ljudsko-šolskimi predmeti, pa kljub skrajni pridnosti niso mogli doseči lepih uspehov. V veliki večini pa so učenci prinesli iz ljudske šole premalo osnovne izobrazbe; največje težave je bilo treba premagati prav v tem pogledu.¹

Za vsako strokovno šolanje je treba neke solidne temeljne izobrazbe, ni pa potrebna za vsako strokovno šolanje enaka količina temeljne izobrazbe. Neka stroka je terja več, druga manj. Prav gotovo kmečki fant, ki si hoče izpopolniti kmetijsko strokovno izobrazbo na nižji kmetijski šoli, mora obvladati domači jezik, ga znati brati in pisati, mora znati študirati, to je pridobivati si potrebno znanje iz knjig in spisov, mora imeti neke pojme o prirodi in kulturi. Na drugi strani pa mora mlad človek, ki si izbere študij medicine, prej znati marsikaj več: tuje jezike, tudi stare, kemijo itd.

Prava temeljna izobrazba ne bi smela biti nikoli napoti in odveč, nujno potrebna pa ni vedno nje najvišja količina. Zato je tudi nikomur

¹ Puš L., Ljudska šola na kmetih, Orač 1940, 121.

ne bi vsiljevali več, kakor mu je je zares treba, vsakomur pa bi bilo treba dati priložnost, da si jo more dobiti zares toliko, kar je bo potreboval.

Tako nam ne preostane drugega, nego da priznamo dejstvo: stržen ali hrbtenica vsakega šolskega sistema mora biti več stopenj šol, ki dajejo svojim učencem le temeljno izobrazbo ter jih le pripravljajo na vstop v strokovne šole ali na drugačno strokovno šolanje (v delavnici, tovarni, pisarni, ob samem poklicnem delu). Pri nas so in morajo ostati taka hrbtenica: osnovna, meščanska šola, gimnazija in morebiti še univerza. Morebiti ne pomeni, da vprašanje ni rešeno, temveč da je bolj zapleteno in se tukaj ne moremo spuščati v razpletanje; morda drugič. Ob strani je ostalo to, kar imenujemo višjo ljudsko šolo in ki je vprašanje zase; tudi o njej kdaj prihodnjič kaj več.

Osnovna šola stavi tiste temelje izobrazbe, za katere mislimo, da so vsakomur in za vsak poklic neobhodno potrebni. Včasih so semkaj šteli le branje, pisanje in računanje, danes želimo še to in ono. Paziti pa moramo, da ne terjamo preveč, ker s tem silimo k površnosti. Rajši manj, a tisto zares temeljito. Svojo nalogo je vsaj izpolnila šola, ki je učence naučila zares dobro obvladati v govoru, branju in pisanju domači jezik ter dobro izvrševati osnovne računske operacije. Če učenci tega ne znajo, pa naj bodo sicer sposobni, da govore in razpravljajo o vsem mogočem, osnovna šola svoje naloge n i izvršila.^{1a} Ne mislim tu na zadnjega učenca v razredu, pač pa na vsakega povprečnega. Ne bi pa morda bilo napačno, ko bi se osnovna šola za eno leto podaljšala na račun višje ljudske šole, morda še več vsaj za šibkejše učence, ki bi tako obiskovali med osnovno in višjo ljudsko šolo posebne oddelke, ne da bi v pravem pomenu besede zaostali in ponavljali. Za tiste, ki bi nadaljevali študij v gimnaziji (morda tudi v meščanski šoli), pa bi bilo priporočljivo, da bi tak zadnji (5.) razred osnovne šole obiskovali že v mestu, kjer je gimnazija. Prepad med obema šolama bi se s tem premostil.² (Dalje.)

Andoljšek Ivan

Otrok vsaki dobi svoje lice kaže — kdo ve, če ne laže?

Danes živimo v dobi, ki jo imenujejo stoletje otroka. Ker se mnogo govori o mladinski psihologiji, bo prav zanimivo pregledati, kako so pojmovali otroka v posameznih dobah. Ne bom navajal posameznih peda-

^{1a} Če pošlje v meščansko šolo ali v gimnazijo ali v življenje učenca, ki n. pr. ne zna brati, ga je sama ukanila za možnost nadaljnje izobrazbe. Saj mu je nedostopna vsebina knjig, tudi šolskih. Iz svoje šolske prakse pa vem, da dobivamo vsaj v meščanski šoli tudi učence, ki brati ne znajo.¹

¹ Takih bi ne smeli sprejemati. Ur.

² Prim. Bajuk, Ali naj damo otroke v gimnazijo že iz 4. razreda? Slov. Učitelj 1940, 164 sl.

gogov, niti podrobnih naukov, nego bi le na kratko rad pokazal, kako različno so gledali na otroka v posameznih dobah. Vsaka doba ima namreč več ali manj svojevrstno naziranje o človeku in svetu.

Če začnemo pri starih Grkih, vidimo, da so se mnogo brigali za svoj naraščaj. Izrazi, kakor gimnastično-muzična vzgoja, licej (lykeon = prejasni), gimnazija, akademija, izvirajo od Grkov in dovolj povedo.

Kljub veliki skrbi za izobrazbo in vzgojo svojega naraščaja pa stari Grki še niso prišli do tega, da bi videli v otroku res otroka in ne odraslega v malem. Dolgo časa je potrebovalo človeštvo, da je začelo gledati v otroku res otroka s posebnim psiho-fizičnim ustrojem.

Iz česa smemo sklepati, da Grki otroka niso poznali? Iz umetnosti. Grki so bili mojstri v kiparstvu, a so v pretežni večini upodabljali le odrasle ljudi. Kip »Laokonova skupina« nam predstavlja tudi dva otroka, a tako, da nista podobna otrokom, ker imata premajhne glave. Danes namreč vemo, da ima otrok v primeri z odraslim človekom večjo glavo (v razmerju s telesom).

Tudi v prvih početkih krščanstva opazujemo pri slikanju otrok pomanjkljivosti. Ko so slikarji upodabljali Jezuščka kot otroka, ni bil podoben otroku. O tem, da niso mnogo študirali otroka, priča tudi obleka, ker je preveč krojena po odraslih. Pomanjkljivosti v umetnosti kažejo, da so premalo študirali otroka.

Če niso poznali niti otrokovega telesa, bi človek sklepal, da so tem manj poznali otrokovo duševnost. To bo prav lahko dokazati. Iz zgodovine pedagoške kulture vemo, da jako pozno zvemo za mladinsko čtivo in za primerne šolske knjige.

Jako se je približalo otroku krščanstvo. V tej dobi je dobila svojo pravo vrednost družina in žena. V krščanski družini je dobil otrok pravo mesto. O Kristusu vemo, da je posebno ljubil otroke, saj je dejal: »Pustite otročiče in ne branite jim k meni priti, zakaj takih je nebeško kraljestvo.« Pohujševalcem mladine pa je zagrozil, da bi bilo zanje bolje, če bi se potopili na dno morja.

Kako pa je bilo preskrbljeno za krščanski pouk? Kljub veliki skrbi za otroke tudi krščanstvo ni dolgo nudilo svojih naukov v taki obliki, da bi bili otrokom primerni. Iz psiholoških vidikov gledano so »Zgodbe« danes res izborna knjiga, a o katekizmu se še danes tega ne da trditi.

Kaj nam pove v tem pogledu reformacija? Luther je jako ljubil otroke in se mnogo trudil za izboljšanje šolstva. Dasi je reformacija skrbela za knjige v domačem jeziku (proti latinščini), vendar ni prinesla pravih mladinskih knjig. Isto vidimo pri Slovencih. Naš Primož Trubar je s svojim katekizmom nekak začetnik ljudskega šolstva, a tudi njegov katekizem ni bil namenjen mladini. V protestantski dobi se je mnogo pelo. Izdajali so pesmarice. Nič pa ne vemo o kakih mladinskih pesmaricah.

Celo o Rousseauju bi lahko trdili, da se ni toliko približal otroku, kakor se misli. Res je, da je spisal »Emila«, a to je le nekak premišljen

načrt o Emilovi vzgoji. Prav Rousseau veliko govori o naravi, naravni vzgoji itd., a vendar hoče čisto svojeglavno oblikovati svojega Emila.

Če hočemo prav razumeti njegovo geslo »Nazaj k naravi«, moramo vedeti, kaj pomeni v 17. stoletju beseda narava. V tej dobi je človek res mnogo raziskoval naravo. Spoznal je razumsko različne zakone in jih hotel izračunati. V tej dobi je pojem narave jako blizu pojmu razum. Prav značilno je, da drevja v parku niso pustili rasti naravno, nego so ga vedno obrezovali v obliki geometričnih figur (park v Versaillesu).

Proti hladnemu razumarskemu motrenju sveta in življenja je nastopila romantika in je močno poudarila nagonsko plat naše duševnosti (čustva in fantazijo).

Romantiki so kaj radi škilili v preteklost, ker se ob njej laže fantazira kot ob kruti realnosti. V narodi pa so iskali predvsem take strani, ki so zanimale in budile fantazijo (gradovi, parki, lepi večeri itd.). Romantični človek se je približal Bogu, ker ga je do njega vedla lepota. Stremel je za lepoto, da bi se približal večni lepoti. Kako pa je gledal romantični človek na otroka? Po njegovem mnenju naravno. Romantično pojmovanje otroka pa ni bilo naravno, ker ga je idealiziral. Slikarji so ga slikali kot ljubko pupico. Na slikah se igra z otroki, hodi po samotnem gozdu in nosi v laseh rožice. Prav zanimivo je ugotoviti, da v naši književnosti ni Prešern zaokrožil nobene otroške pesmi. Kasneje pa vemo, da sta pisala za otroke Levstih in Stritar — v neposredni sedanjosti pa je O. Župancič »globoko« pogledal v otrokovo dušo, o tem nam priča »Ciciban«.

Tudi romantika je odšla. Človek je »nastopil novo pot«.

Prišla je zopet racionalistična doba — doba pozitivizma. Zavrgla je duhovnost in metafiziko. V tej dobi eksperiment mnogo velja. Kar dokažeš, to verjamem; to je geslo takih dob. Prične se znanstveno raziskovanje. Biologija zmagoslavno prodira. V tej dobi se zmotno misli, da človek ni duhovno bitje, subjekt, nego le nekak produkt miljeja in prirojenih dispozicij. Prav zanimivo je premotriti s tega vidika književno smer naturalizma.

Kako pa človek v tej dobi gleda na otroka? Prišel ga je opazovati in eksperimentirati z njim. Zanimivo je, da je prav v tej dobi izšla l. 1882. Preyrjeva knjiga »Die Seele des Kindes«. Pisatelj je opazoval duševni in telesni razvoj svojega sina in o tem napisal omenjeno delo. Delo kaže napredek. O njem pa pravijo kritiki, da se je preveč oziral na posameznika in njegove ugotovitve ne morejo biti splošno veljavne.

V tej dobi je nekaterim znanstvenikom svet in duša le nekak mehanizem. Duševnost naj bi bila le nekak mehanizem, ki bi odgovarjal na zunanje dražljaje. Ti dražljaji bi prihajali v duševnost preko čutil. Psihologi poizkušajo, kako »reagira« otrok na barve, svetlobo, slike itd. Tako pojmovan otrok je eksperimentalni otrok. Da bi ugotovili zanesljivo, so poizkušali to na več otrocih. Seveda so to poizkušali največ na mestnih otrocih. Kasneje so opazovali tudi na kmečkih, proletarskih itd. Ta doba

je rodila teste in psihotekniko. Poleg opazovanja in eksperimentiranja uporabljajo mladinoslovci za preiskovanje tudi dnevnike. Tudi sociološke strani otroka ne zanemarjajo, nego raziskujejo socialne odnose, igre itd. in študirajo vpliv miljeja in dedne mase. Vse le navajam in ne bom podajal dobrih in slabih strani tega raziskovanja.

Nekako pred 30 leti se je pojavila psihoanaliza. Njen idejni oče je Sigmund Freud. Povod za nastanek te psihoanalize je bila bolna duševnost. Prav iz tega razloga ne more psihoanaliza veljati povsem za duševno zdravega človeka. Zanimivo je, da se je tudi v literaturi v tej dobi pojavila dekadenca. Človek se je mnogo zanimal za spolno vprašanje. Freud loči podzavestno sfero duševnosti in zavestno. Pravi, da človek ni hotel zaznati teh ali onih utripov duševnosti zaradi sramežljivosti, strahu itd. in jih je pregnal v podzavest. Taka doživetja pa ne zamrejo v duši in rada prihajajo v zavest zlasti v sanjah. V duševnosti lahko povzročajo različne motnje. Zato jih je treba »razvozljati« (psihoanaliza) in nekako priklicati v zavest. Psihoanaliza se je zelo diskreditirala s tem, ker trdi, da je vse naše duhovno življenje sublimacija spolnega nagona. Izklesala je sliko psihoanalitskega otroka. Kolikor so se psihologi prej premalo brigali za otrokovo spolnost, toliko se psihoanalitiki brigajo preveč. Psihoanalitski otrok naj bi bil nekakšna igra spolnega gona in celo perverznosti. Freud pa ima prav v tem, ko trdi, da ne smemo govoriti o spolnosti pri otroku šele v pubertetni dobi, nego že davno prej. Tudi v tem ima prav, ko opozarja, da je otroška duša povsem nekaj nedodelanega, pravkar nastajajočega, še slabega, in da vtiski, katera doživlja, lahko v njej povzročijo okvare. Otrok naj bi se zlasti naučil obvladati svoje gonsko življenje in pa navadil se socialno prilagajati. Vzgojnik mora po takem dokaj »brzdati, prepovedovati, potlačevati«. Zato pač ni čuda, če otrok tega in onega, kar mu tako vsiljuješ, ne sprejme organski v dušo, ne »prebavi«, ampak mu obleži kot nekakšna okužnina v duši (»kompleks«). S tem pa si kaj lahko nakoplje dispozicij za poznejša obolenja (utrujenost, nevrastenija) in za motnje duševnih funkcij (psihični razbroj) osobito v dozorevajočih letih. Zato pa naj bi si vzgoja za uho zapisala, da poišče pravo pot med obema nevarnostima: med Scilo popuščanja in pa med Karibdo odrekovanja. Kajpa ni slehernemu vzgojniku položeno kar na dlan, da bi znal otroku »izkazovati pravo mero ljubezni in vendar očitati izdaten del avtoritete«. (K. Ozvald, str. 34. »Prirodoslovna in duhoslovna smer psihologije«.)

Tudi individualna psihologija nam je nekaj pripomogla do »prave« otroške podobe.

Ustanovitelj individualne psihologije je A. Adler. Sprva je bil pristaš Freudove psihoanalize, kasneje pa je šel svojo pot. Zanimalo ga je predvsem to, kaj vpliva na posameznika, da se je njegov značaj svojevrstno razvil. Tudi on misli, da so za razvoj značaja važni nagoni, a ne pripisuje tolikega pomena spolnemu nagonu, nego nagonu po uveljavljanju samega sebe. Po Adlerjevem pojmovanju torej ne usmerja dušev-

nega življenja spolni nagon, nego bolešno teženje človekove volje, da bi se uveljavil. Človek in tudi otrok noče biti spodaj, nego zgoraj. Ako otroku spodleti, da se ne more uveljaviti, ga muči čustvo manjvrednosti, ki tli v podzavesti, morda nevede zavaja otroka, da se uveljavlja na neprimeren način. Otroku lahko otrpne, ker vidi, da se s potrpežljivostjo uveljavi ali pa je trmast. Adler govori o neki stalni usmerjenosti do življenja, ki si jo otrok ustvari že v predšolski dobi na ta način, da se gon po uveljavljanju in prepoved tako ali drugače uravnava. Individualna psihologija nam je pokazala v otroški duši nove strune. Z njimi moramo računati pri vzgoji in pouku. Izogibati se moramo prevelikega pritiska nad otrokom, a ne tako, da bi mu vse dovolili. Otroku ima res svoje pravice, a ima tudi svoje dolžnosti. Zadnje čase opozarja R. Müller Freinfels, da je otrok svet zase, šola svet zase. Trdi, da je med šolo in otrokom nasprotje. In prav tedaj, ko otrok premaguje to nasprotje, zmaguje, a ne propada. Čustvo manjvrednosti je le prepočesto že nekaka bolezen moderne človeka.

Bežen pregled nam kaže, da ima vsaka doba svoj nazor o svetu in človeku. Pojavljajo se različne teorije o človeku in vplivajo tudi na mladinsko psihologijo.

Kako gledamo danes otroka? Zdi se, da se v mladinski psihologiji uveljavljata dve smeri: prirodoslovna in duhoslovna. V smislu prve (psihologija brez duše) z otrokom eksperimentiramo, ga opazujemo, računamo, delamo statistike, ga preizkušamo (psihotehnika) itd., v smislu druge pa vidimo v njem subjekt (po Vebrovo osebno podstat), ki sama iz sebe deluje in je celota (celotinski vidik).

Danes gledamo na otroka iz psihološkega, patološkega, biološkega, sociološkega, fiziološkega, estetskega in še iz drugih vidikov.

Otroku res vsaki dobi svoje »lice« kaže. Kdo pa ve, če nam tudi danes ne kaže drugačnega lica, kakor ga mi vidimo?

Največje uspehe dosega učitelj, ki kaže veselje do poučevanja in ki ume ljubeznivo občevati z otroki. Zlasti je gledati na to, da vlada pri pouku veselost. (Sv. Avguštin.)

E. Bojc

Nauk o duši

Religiozno čustvo

Religijska čustva varirajo kvalitativno in intenzivno pri poedincih in narodih. Sem spada čustvo pobožnosti, ponižnosti, skrušenosti, kesanja, zaupanja, zahvale, upanja i. p. Ona tvorijo bitno podlago ljudske morale.

Religiozno čustvo sloni na predstavljanju in mišljenju in se od vsega dosedanjega čustvovanja loči po tem, da tedaj, ko ga doživljamo, nismo

s pozornostjo ne pri predstavljanju ali mišljenju samem, ne pri njegovem razvojnem aspektu in tudi ne pri njegovih »predmetih«, temveč edino pri transcendenci kot načelni vsebinski neznanki veseljstva.

V trenutku religioznega čustvovanja se povzpenja človek vsaj čustveno preko mej vsega teža, kar mu je vsebinsko lahko znano, do transcendence, do — Boga, kjer išče svojo »uteho«. Ta prehod zahteva že ideja najčistejšega spoznavanja in torej religiozno čustvovanje ni z idejo spoznavanja v nikakem nasprotju. Obratno bi brez možnosti spoznavanja bilo tudi izključeno religiozno čustvovanje in brez možnosti religioznega čustvovanja bi bilo izključeno tudi vsako spoznanje.

Religiozno (ali tudi hagiološko) čustvovanje je predstavno ali miselno-transcendenčno; predstavno ali miselno zato, ker sloni tudi na predstavljanju ali mišljenju, transcendenčno pa zato, ker smo ob njem s pozornostjo pri transcendenci.

Vrednočenje

Vrednočenja imenujemo akte, ki so tako zapleteni, da se komaj dasta ločiti v njih umetno spoznanje in čustvovanje. Ločimo jih na samovrednote in sovrednote (sredstva). Po osnovi, na kateri temelje vrednote, ločimo hedonske vrednote, ki temelje na čutnih čustvih. Evdaimonistična vrednota temelji na duhovnih čustvih. Utilitaristična vrednota izhaja iz principa koristi. Vse te vrednote so subjektivno določene. Estetske, logične, etične vrednote pa že zapuščajo osnovno jazovo stališče in iščejo izvensubjektivna nadosebna merila.

Estetska vrednota se nanaša na zaznavanje in predstavljanje. Kant in Schiller sta določila estetske odnose kot brezinteresno dopadanje, pri čemer je vsako materialno teženje po uživanju izključeno. Moremo nekaj imeti za lepo, ne da bi to tudi pozeleli. Most je lahko impozanten, a tehnično zanič. Nekaj je lahko sicer lepo, a nesmiselno (pravljice, ornamentika i. p.). Estetika določa, kako mora biti predmet ustvarjen, da lepotno učinkuje na nas.

Estetsko čustvo — bodisi pozitivno ali negativno — kaže lepoto ali grdoto ter njune odtenke (nežnost, vzvišenost, odurnost, banalnost itd.).

Logično vrednočenje je podobno estetskemu, ima le ožjo funkcijo spoznavanja za svoj edini predmet. Gre le za sodbo, ki določa, da je resničen ali napačen. Ima docela stvaren in neoseben značaj, vendar povzroča močna intelektualna čustva. Merilo je tukaj red; zadovoljni smo, da je nekaj »v redu«, v nemiru in nerednosti nas vznemirja. Sem spada določen del zadovoljnosti in veselja nad vicem, ob duhoviti zabavi in ob tkzv. »aha« doživljajih ter onimi, ki so podobni grškemu pojmu »heureka«. Logična vrednota je resničnost.

Etično vrednočenje se nanaša na dejstvovanje, storitve ljudi in dejanja človeka, ki se nam zde kot pravno dobra ali slaba. Dobro kot

etična vrednota namreč za nas pomenja tisto, kar ne služi kot ugodje ali neugodje nam samim, ampak nekemu drugemu, odn. splošnosti, v najvišjem smislu pa božji volji. Te vrednote, kolikor se nanašajo na bližnjika, so nastale brščas po čustvenem merilu na osnovi tujih čustev. Čim bolj gledamo na vrednote, čim bolj se pogloblja to, kar imenujemo čustvo dolžnosti in odgovornosti, skratka, čim močnejša je npravna volja posameznika, tem bolj notranja so čustva ponosa in potlačenosti ter opogumljanja, ki se po teh aktih oživljajo.

Tako se n. pr. laž kaže že na zunaj. Šele tedaj je dejanje, ki odgovarja kateremu koli npravnemu zakonu, res dobro, ko nasprotuje vsemu našemu nagnjenju (osebному).

Religiozno (hagiološko) čustvo ima svojo posebno samoniklo vrednoto — svetost.

Če zdaj še omenimo vrednoto skraja omenjenih formalnih (funkcijskih) čustev, ki slone na razvoju naših predstav in misli, namreč prostost ali neprostost kot posebno (elevterično) vrednoto ter čustvo telesne, životne sproščenosti (vitalnosti) ali nesproščenosti (mortalnosti), smo tako podali vse vrste elementarnega človeškega čustvovanja in vrednočenja. Tako je starodavna trojica vrednot: pulchrum, verum in bonum, izpopolnjena s šestorico: iucundum, pulchrum, verum, bonum, liberum, sanctum.

Naše čustveno razmerje do vrednot pa je dvojno: zgolj prikazovalno (trpno) ter osvojevalno (dejavno). Ko se namreč nekega (prijetnostnega n. pr.) ugodja ali neugodja obenem veselimo ali žalostimo, tedaj se nam dotično ugodje ali neugodje ne prikazuje le kot prijetno ali neprijetno, ampak nas same zadeva. To zadnje osvojevalno čustvovanje pa razpade še v dve vrsti: dokler smo n. pr. napram jedi, pijači, sliki le v razmerju veselja ali žalosti (osebnega vtisa), ostajamo pri svojem okusu (po reku »okusi so različni«), ko pa pričnemo ocenjevati (presojevalna objektivnost), smatramo svojo sodbo tudi za vsakega drugega obvezno. To vrednočenje pa ne obsega vse človeške reaktivne in presojevalne čustvenosti, ampak le stvarne vrednote.

Kar je pri stvarnem vrednočenju veselje ali žalost na vtisni ali reaktivni strani ter cenitev na presojevalni ali judikativni, to je za osebne vrednote čustvena dvojica: ljubezen — sovraštvo na vtisni strani ter spoštovanje — zaničevanje na presojevalni strani. Medtem ko so reči za nas vredne ali nevredne, so osebe dobre ali zle.

Ljubezen je nedvomno najsilnejše in najmnogoličnejše čustvo. Kako različni so n. pr. ljubezenski odnosi že (med fantom in dekletom, pa tudi med možem in ženo) v zakonu odnosno pred njim, dalje ljubezen med starši pa otroci, med prijateljem in prijateljem, med učencem in učiteljem, pa tudi ljubezen do naroda, do domovine in končno ljubezen do Boga... Ljubezen in spoštovanje pričinja tem bolj ginevati, v čim večji meri postaja zaradi kakršnih koli okoliščin spojeno z drugačnim

(hedonskim, čutnim) čustvovanjem. Tako zvana zgolj »ljubavna« ljubezen, ki, kakor je znano, tem prej sama usahne, v čim večji meri je zgrajena le na pristojnem nasladnem uživanju, je za to zakonitost najlepši primer. Vse stvarno vrednočenje je obenem posredno vrednočenje, vse osebnostno pa neposredno. Sicer utegnemo tudi osebe zgolj posredno vrednotiti, namreč se jih n. pr. le veseliti ali jih le stvarno oceniti. To razmerje ima recimo delodajalec do svojih delavcev, ki mu s svojim delom množe premoženje: toda v takem primeru nam pač osebe postajajo le reči in stvari (potvarjanje — reifikacija!), kakor imamo tudi primere, ko mrtve reči ali živali »ljubimo« ter »sovražimo« (poosebljenje — personifikacija!).

Ljubezen med možem in ženo (v zakonu zlasti) je nekaj drugega ko zgolj čuten odnos spolnikov (in to ne le pri človeku, ampak deloma tudi pri više razvitih živalih). Pri ljubezni igra vlogo včustvovanje, sorodstvo duš, istočutje, medsebojna iskrenost in naklonjenost, pripravljenost na žrtve in medsebojno pomoč. Tako nastajajo neke vrste višje duševne (duhovne) enote. Zlasti je požrtvovalna materinska ljubezen, dasi je prvotno tudi gonsko utemeljena. Soudeležba na življenjski usodi na podlagi ljubezni se ne omejuje na razmerje moža do žene in matere do otroka, ampak obstoji sočutenje tudi sicer med ljudmi in soživečimi. Večje je med sorodniki, bližnjimi in kongenialnimi ali bolje dopolnjujočimi se in poželežimi se poedinci. Celó od oseb na stvari (opravke), ki smo jih navajeni, prehaja ta ljubezen (simpatija). Posnemanje je človeku bistvena lastnost, ki je v zvezi s tem (pri gíbih, izrazih, govorjenju, sodbah, fantaziji itd.) in igra veliko vlogo; smisel ima v tem, da se bolje »v skupnosti pripravimo« za obrambo.

Otrok se vrže v materino naročje, čeprav ga ta natepe in pokara, tako intimna je enota med otrokom in materjo. Ljubezen do matere pa najde dopolnitev v ljubezni do očeta, ki je v družini vodja, odločilni činitelj in najvišja instanca. Kakor se materinska ljubezen prenaša na ljubezen do matere zemlje (izseljenci!) ter do domovine (patriotska čustva!), tako se očetovska ljubezen prenaša na ljubezen do države, vladarja, oblasti (pa tudi do starejšega prijatelja, učitelja in mojstra). Družina ni le osnovna celica državnega življenja v psihološkem oziru, ampak tudi vir njenih duševnih pogojev. Enkrat prehaja od matere k očetu, drugič od očeta do matere (slično je tudi v omenjenem prenosu na državno in narodno življenje!). Gre tu za močne vezi med brati in sestrami, med vsemi družinskimi členi, pa tudi med sonarodnjaki, govorečimi isti jezik, sodržavljeni, pripadniki iste vere, prebivalci istega mesta, vasi, iste hiše, med stanovskimi tovariši v poklicu; posredno po teh toplih in več ali manj naravnih ali vsaj prvotnih ljubezenskih odnosih pa gre tudi za razmerje človeka do človeka sploh, čeprav nastopa občutek tujstva v razmerju soseda proti sosedu, vaščanov proti sovaščanom, socialnega razreda proti socialnemu razredu, občine proti občini, kmetov proti meščanom.

Razen stvarnega in osebnostnega vrednočenja pa moramo razlikovati še nabožno ali svetostno vrednočenje. Tu gre za podobno vtisno pa presojevalno stran in odgovarja prvi molitev, drugi pa češčenje, ki pa nimata pravega negativnega odtenka (nepolarno vrednočenje!). Z molitvijo edinstveno osebnost zopet takorekoč le »zase« obožujemo ter posvetujemo in šele češčenje nam prikazuje njeno svetost v luči vesoljne obveznosti.

(Dalje.)

Vzgojitelj sam bodi znanstveno in vzgojeslovno visoko naobražen in nrvstven človek. (Sv. Jeronim.)

Narodna kultura

Prof. Ema Deisinger

Psiha slovenskega naroda

(Nadaljevanje.)

Naj mi bo dovoljeno navesti vsaj eno z Gorenjske:

»Mi smo nocoj k vam prišli
Novo leto vam delit.
Al' je sveto, novo leto!

Kaj č'mo pa možem delit?
Jim belo hoč'mo lilijo.
Al' je sveto, novo leto!
To ni nobena lilija,
to je roža sv. Jožefa!

Kaj č'mo pa ženam delit?
Jim rdečo hoč'mo rožico.
Al' je sveto, novo leto!
To ni nobena rožica,
to je Devica Marija.

Kaj č'mo pa fantom delit?
Lepo dišeči rožmarin.

Al' je sveto, novo leto!
To ni noben dišeči rožmarin,
to je Jezus, Marijin sin.

Kaj č'mo pa dekličem delit?
Prav lepi venec rožnat.
Al' je sveto, novo leto!
Sama Marija ga je spletava,
fantom, dekličem darovava.
Al' je sveto, novo leto!

Kaj č'mo pa duhovnam delit?
Jim bel'ga č'mo golobčiča.
Al' je sveto, novo leto!
To ni noben golobčič bel,
to je sam tolažnik sveti Duh.
Al' je sveto, leto novo.»

Bolj posvetne vsebine pa je sledeča, obče znana novoletna koledniška pesem:

»Oj, kole-kole-koledo,
Leto lepo mlado!
De bi prav veselo b'lo,
imelo mastno brado!
Oj kole-kole-koledo!

Oj kole-kole-koledo,
Leto lepo mlado!
Da b' vsak dan prinašalo

nam v hišo božjo gnado!
Oj kole-kole-koledo!

Oj kole-kole-koledo,
Leto lepo mlado!
De b' nam pomnožilo
našo ovčjo stado!
Oj kole-kole-koledo!

Oj kole-kole-koledo,
Leto lepo mlado!
De b' vinčece sladko
nam porosilo brado!
Oj kole-kole-koledo!

Oj kole-kole-koledo,
Mlado leto novo!
Dej Bog, de vsi pridemo
tja u nebo sveto!
Oj kole-kole-koledo!«

Sv. Trije kralji

Slovenske jaslice so za slovensko ljudstvo ne samo verskega, ampak tudi narodno-kulturnega pomena; saj razgrinjajo košček slovenske zemlje pred nas, ob njih je zbrana kmečka družina v božjem miru, pred njimi pojo koledniki, sosedje jih hodijo gledat in občudovat, nad jaslicami pa plava golob, obešen za tanko žico; vse to daje slovenski kmečki izbi še posebno domačnost in harmonijo, — te slovenske jaslice dobe na ta praznik tudi svete Tri kralje. Postavijo jih v jaslice pred hlevček v primerni razdalji. En kralj je na konju, drugi ima kamelo, tretji pa slona. Z jaslicami je završena božična podoba. Jaslice so postavljene do svečnice, na svečnico jih pa podero.

Na biljo praznika sv. Treh kraljev pokade in pokrope vse prostore v hiši, takisto kakor na božič, na notranjo stran vrat pa napišejo s kredo začetne črke imena sv. Treh kraljev, zraven pa pristavijo tudi letnico, kakor kaže sledeči zgled:

19 + G + M + B + 41.

Napis ostane do drugega leta.

Ker se na svete Tri kralje zaključijo toli opasne volčje noči, se hočejo ubraniti zimskih pošasti, ki razgrajajo to noč in skušajo kar največ škodovati, zlasti Mōra, z gotovimi znamenji. Krščansko znamenje sv. Treh kraljev ima to moč, kakor tudi blagoslovljena voda in kadilo.

Ponekod po Gorenjskem so delali svojčas na dveri kravjega hleva tudi znamenje zoper Mōro, ki ima takole obliko:



Celo prašičem v svinjaku zarežejo to znamenje ponekod v korito, kajti strah pred Mōro je bil svojčas izredno živ med ljudstvom.

Na sv. Treh kraljev dan se razreže tudi poprtnik. Kdor hoče posebno močan biti, mora na sv. Treh kraljev dan od sedmih hiš poprtnik jesti. Zaradi tega imenujejo poprtnik tudi »močni kruh«. A noža pri rezanju kruha ne smeš polagati tako, da bi ostrina kvišku stala, sicer si na njej zli duh kremplje brusi.

Po Gorenjskem je tudi običaj, da dekleta na sv. Tri kralje med fante delé tako imenovani »k r a j č e k«, to je triogelni podobnjak ali »mali kruhek«, ki ima razne okraske iz testa.

Zvečer pa prihajajo koledniki, trije dečki, oblečeni v dolge halje, z zvezdo na glavi, predstavljajoč sv. Tri kralje, ki jim ljudstvo pravi »kraljitarji«, voščiti in pet.

Češčenje sv. Treh kraljev je po vsej Sloveniji, ne samo po Gorenjskem zelo razširjeno. Ljudstvo veruje, da pridejo sveti Trije kralji povedat smrt onim, ki jih časte.

Slovenski kmet gleda tudi na biljo tega važnega dne na vreme, pre-rokujoč:

Ako na sv. Treh kraljev dan jasen bo, za dolgo zimo hrani senó,

Ako na sv. Treh kraljev mesec raste, bo vsemu cena poskočila, ako pa takrat mesec pojemlje, bo dobra letina in cena bo padla.

Svečenica

2. februarja (s v e č a n a)

Mrzla zima, dolge ledene sveče vise od streh in strešnih zlebov. Ne imenuje se zastonj drugi mesec leta po taki pokrajini, pa tudi praznik Marijinega vpeljevanja se imenuje **Svečenica**. Na ta dan blagoslovijo v cerkvi sveče.

Pred cerkvijo se vrste stojnice sveč. Niso navadne sveče, kakršne prodajajo po trgovinah v običajnih dnevih, temveč pravi ljudskostni, lepo okrašeni izdelki s podobami raznih svetnikov. Vtisnjene so te podobe iz raznobarvnega voska v sveče, vsaka podoba je zlato zaokvirjena v sveči. Poleg teh so tudi take sveče, ki so spletene v vitice in se odvijajo kakor volna iz klopke; imajo obliko molitvenika ali mašne knjižice, na pokrovcu pa je takisto vtisnjena zlato zaokvirjena voščena svetniška podoba.

Blagoslovljene sveče doma shranijo za primer hude ure, pa tudi, če kdo umira. Svetiti umirajočemu z blagoslovljeno svečo je po vsej Sloveniji trdno ukoreninjen običaj. Sveča je prispodoba človeškega življenja, ki izgoreva kakor sveča, dokler se vsa ne použije in ne ugasne.

S svečnico se zaključi koledovanje. Lepo število **Marijinih** koledniških pesmi prepevajo po Gorenjskem.

Zimsko sonce na svečnico preslabo greje, sproti taleči sneg se spreminja na strešnikih v prave kapnike, ki kakor tenke sveče vise navzdol. Takemu vremenu oz. soncu na svečnico slovenski kmet ne zaupa in pravi:

Bolje je volka v hlevu imeti,
kakor se na soncu svečnice greti.

Njegova vremenska napoved na svečnico se tudi sicer glasi:

Če na svečnico deži, skoraj pomlad se glasi.

Če na svečnico prej kapne od strehe kakor od sveče, bo dobro leto.

Če svečenica jasno zdani, zima še dolgo trpi.

Na svečnico pride medved iz brloga gledat vreme; če je megleno, ostane zunaj, če pa sonce sije, še enkrat zaspi. (Dalje.)

Problemi šolskih neuspehov

(Dalje.)

V današnji dobi je človeštvo v splošnem živčno zelo razrvano. Zadnja svetovna vojna je potegnila ogromno ločnico med starim in novim svetom. Oba decenija povojne dobe sta neprestano valovanje in nihanje v ogromnem kaosu, iz katerega svet ne najde izhoda. Ni čudo, da je tudi današnja mladina popolnoma drugačna, kakor pa je bila ona izpred 1914. l., ki je rastle izven vojne psihoze v dobi umirjenja in stalnosti. Dandanes pa se vrste odločilni dogodki mimo nas s potencirano brzino. Nov svet in nova miselnost sta na vidiku. Globoke brazde režejo revolucionarne ideje sodobnih duhov na vseh poljih, vrše se silne pregrupacije in reforme v gospodarskih ter socialnih vprašanjih, totalitarni sistem je napovedal neizprosni boj demokraciji, svetovna vojna se po kaotičnem premirju dvajsetih let nadaljuje in kakor kaže, bo dobil nov svet popolnoma drugačno lice.

Človek 20. stoletja se je znašel v razburkanih valovih. Imperialistične težnje so sprožile strašen plaz, ki drvi čez nas in našo dobo. Vojne strahote, pomanjkanje, bolezni, moralne zablode, etični in religiozni padec, strah pred negotovim, obup in še razni drugi psihični pretresljaji so zrahljali naše živce, kar vpliva usodno tudi na potomstvo. Naš otrok je živčno razrvan. Seveda imamo izjeme in mirno lahko trdimo, da živčna vojna ni zadela vsakoogar, vendar je splošno znano, da je današnja mladina slabših živcev kakor ona izpred 30 let.

Te psihopatične motnje pa povzročajo tudi, da je današnja mladina prezgodaj zrela. Upam si trditi, da naš otrok prav za prav nima mladosti, še posebno, če vzamemo v poštev socialno šibkejšje sloje. V ranih letih je stradal, prezeboval itd. ter si tako ustvaril vse pogoje za telesno zaostalost in dispozicijo za razne bolezni, pri katerih prednjači zloglasna jetika. Komaj malo shodi, že ga vprežejo v delo, ki zanj ni primerno. Drugod je zopet brez nadzorstva, navadi se pohajkovanja ter zaide v kvarno okolje, ki se ga pozneje ne more nikoli več rešiti. V mestnih ter industrijskih krajih se je neverjetno razpaslo otroško beračenje, ki ima v vzgojnem oziru težke posledice. Otrok hodi s cveticami ali razglednicami po gostilnah, kjer posluša razne kvante, opaža udobnost nekaterih slojev, dobi vpogled v veseljačenje in zapravljanje, v njegovi mladi glavicici se porajajo čudne misli in želje, seksualni nagon se mu vzbudi prezgodaj, želja po izboljšanju lastnega položaja ga privede do različnih trikov in laži. Čut manjvrednosti ga spravi polagoma na stopnjo zločinov, ki se navadno začno s tatvinami. Tak mlad pokvarjenec izgubi veselje do šole. Vleče ga le v krog njemu enakih, kjer mu je najljubša zabava kvartanje, hazardiranje, kajenje in alkohol. Zanima se za pustolovsko življenje, robinzonadska in kriminalna literatura, napeti ter fantazijo vzbujajoči filmi so nekaterim edini teren izobrazbe. Kvarno okolje in slaba tovarišija je zamorila v mladi duši religiozni čut in vsako

plemenito mišljenje. Tak mladostnik je dostopen za vse, le etičnim ter moralnim ciljem ne. V njem se sprostje vsi animalični nagoni in pravi čudež je, če spravimo takega pokvarjenca na pravo pot.

Poglejmo sedaj otroka pri šolskem delu! V neki šoli mi je opisal učitelj svoj oddelek takole:

»Učenec A ima poldrugo uro daleč v šolo. Ves je zbit in utrujen, vendar pridno poseča šolo. Tudi se zanima za šolsko delo, toda uspehi so malenkostni. Fizična utrujenost je stalna ovira duševnemu napredku. Razposajenosti in porednosti ta otrok ne pozna. Povsod vam sedi mirno in nekam vase zatopljen. Šele direktni poziv ga trenutno spravi k stvari.« Opazoval sem tega učenca v odmoru. Součenci so se zapodili okrog šole kakor za stavo, učenec A pa je počenil na klopico ob plotu ter samo z očmi sodeloval pri igri.

Učenec B je gostilničarjev sin ter ima komaj pet minut do šole. V šoli intenzivno sodeluje ter hoče prekašati ostale tovariše. Razrednik ga uporablja kot nekako rešilno desko, kar fant dobro čuti. Zato si dovoli razne privilegije in je v odmoru in po šoli poln vseh vragolij. Zanimivo je, da je na moje vprašanje, zakaj so alkoholne pijače škodljive, odvrnil, da niso (!). V katalogu je imel za prvo polletje odlične rede.

Učenec C mi je po dolgem prigovarjanju in na razrednikovo pobudo opisal svoj dom in domače razmere takole: »Oče je brezposeln delavec. Tu pa tam dobi pri drvarjih delo, a malo zasluži. Pri hiši so štirje otroci, dva šolarja in dva malčka. Mati vedno boleha, vendar hodi delat k sosedovim. Stanujejo v ozki sobici, ki ima samo eno majhno okence. Redkokdaj se naje do sitega. Jedo koruzni kruh in fižol. Včasih prinese oče steklenico žganja. Potem sme vsak enkrat potegniti.« Pri pouku je ta učenec flegmatičen in sodeluje le na poziv.

Učenka Č je jako zanemarjena, vendar brihtne glavice. Njene sicer jasne oči razodevajo, da ve več, kakor pa se za njena leta spodobi. Po razrednikovem opisu je njena mati ločena ter živi skupaj z njo pri nekem rudniškem delavcu, ki je takisto ločen. Mati ima z njim otroka, ki pa še ne hodi v šolo. V hiši vladajo pogosti prepiri, po večini vsi iz ljubosumnja. Takrat padajo najnižkotnejši izrazi, ki jih vse sliši otrok. Razrednik je mnenja, da bo iz te deklice nekoč pocestnica. Zanimivo je, da ta učenka rada zahaja v cerkev, kakor mi je izjavil njen katehet. Mogoče se bo na ta način rešila svoje strašne usode.

Učenka D je vsa prebedeta. Vsako drugo noč mora streči bolni materi. Bledo lice in globoko vdrte oči jasno kažejo njeno trpljenje. Pogosto izostaja iz šole. Njeni učni uspehi so minimalni.

Učenec E je velik revež, ker je njegov oče notoričen pijanec. Vse zapravi, doma pa vlada veliko pomanjkanje. In kar je še najhujše, oče mu je izročil strašno doto — dedno obremenjenost. Ta otrok bi spadal v pomožno šolo, a ne med normalne učence.

Učenca F je krstil učitelj za lenuha. »S tem se ne da nič napraviti,« mi je dejal, »sedi in lenuhari v klopi, včasih celo zadremlje. Ali pa mi

moti še ostale. Samostojnega dela sploh ne zmore. Še za prepisovanje je prelen.« Zanimal sem se zanj ter povpraševal učence, kakšen pa je kaj doma. »O, doma pa ni tak,« se oglase otroci, »že ko iz šole stopi, je ves drugačen. Še preveč je živ, le šole ne mara.«

Učenka G joče. Pred kratkim ji je umrla mati. Učitelj jo opiše kot izbornu učenko, le zadnji čas je popustila. Pove mi tudi, da se strašno boji mačehe, kajti oče ima baje že izbrano drugo, ki pa ni na dobrem glasu. Razrednik je mnenja, da bodo psihične motnje, kakor žalost in strah, precejšna ovira pri nadaljnjem pouku.

To bi bili v glavnem vzroki iz enega oddelka, ki ovirajo šolsko delo in napredek neposredno zaradi domačega okolja in razmer. Sedaj pa si še pogledjmo vzroke, ki jih pa ni kriv ne dom, ne otrok, ampak učitelj. Hvala Bogu, da so taki učitelji danes že precej redki. Omenil sem že, da učiteljeva dnevna priprava še daleč ni vse. Kaj nam pomaga, ako je dnevnik skrbno sestavljen in mogoče celo ilustriran, učenci pa nimajo od tega nič. Tak dnevnik je samo pesek v oči za nadzornika. Glavno je delo v oddelku in njegov rezultat. Kajpada se mora učitelj za to delo pripravljati, toda ta priprava ne sme ostati samo na papirju, temveč mora biti tudi izpeljana v razredu. Pri tem pa je treba upoštevati načelo koncentracije in aktivno sodelovanje celega oddelka. Ponekod vlada po oddelkih le še preveč mrtvilo ali pa sodelujejo le nekateri. Zato je nujno potrebno več otroške aktivnosti. Metodični postopek bodi tak, da napravi ves pouk živahen ter zanimiv. Učenci morajo sodelovati. Kajti aktivnost je ravno tista sila, ki naravnost čudežno doseže, da se posameznik ni učil za šolo, ampak za življenje. Učiteljeva skrb bodi, da individualno pomaga slehernemu do neke gotove stopnje samodejavnosti in prostega izražanja. Zato morajo odpasti tista mnogoštevilna vprašanja za vsako malenkost, ko otrok ne pove več, kakor je vprašan, in še to ne v celih stavkih. Osnovno načelo vsega razrednega dela bodi, da učitelj čim manj, učenec pa mnogo govori, ne pa narobe. Nekateri imajo celo navado, da razvijajo pred nadzornikom dolgovozna znanstvena vprašanja ter učenjaško predavajo mladim glavicam, ki pa jim je vsa ta doktrina »prazna skleda, njim pa v glavi zmeda«. Človek dobi vtis, da je razrednik pred izpitno komisijo, kjer naj pokaže svoje znanje, ne pa otroci, ki so docela pasivni. Tak učitelj naj se zaveda, da je aktivnost otrok celo uzakonjena. § 44. šolskega zakona zahteva poleg koncentracije tudi aktivno sodelovanje učencev. Ako je pouk usmerjen v tem pravcu, bo postalo vse razredno delo živahno in zanimivo ter privlačljivo. Razredno mrtvilo in pasivnost bosta izginili, kajti ravno aktivni učenec bo tisti, ki bo svojega letargičnega soseda spravil iz ravnotežja ter ga potegnil v razredni delokrog. S tem pa je led prebit in učitelj bo z zadovoljstvom zrl na žive in vedoželjne oči svojih otrok. Kajti pasivnost je eden najčestših vzrokov šolskih neuspehov. Ves učiteljev trud je v takih primerih zastonj. Zato je treba prenesti akcent dela od učitelja na učenca.

(Dalje.)

Fr. B. Vaněk

V prelepi samoti

Zlato srce

II.

(Dalje.)

Ko je nekega dne ob Křemešniškem romanju pelhřimovski kaplan Vlček opazoval tega sejalca veselja, si je dejal po tihem: Z njim bi hotel tu živetu kakor puščavnik.

In prej kakor je pričakoval, še preden je minilo leto, se je selil na Křemešnik; in tudi njemu, tridesetletnemu duhovniku, so se čudili v mestu, ker je rekel s Hamsunom: Odšel sem v samoto.

Sam pa je dobro vedel zakaj. Ljubil je knjige, a knjiga je velika gospa; zahteva ne le službe, ampak tudi časa in ljubkovanja v samoti. In ko bi tudi v samoti ne našel časa za svoje knjige, bi se vseeno tjakaj selil, kajti tja si je hotel pripeljati mamico.

Vedno sta se imela rada; toda vedel je, da si ni zaslužil njene ljubezni v tolikšni meri kot ona njegovo. Bil si je svest svojega dolga in rad bi ga odplačal.

Bila je drobne postave, okroglastega obraza, s katerega se je nasmihalo dvoje modrih oči, roke je imela izdelane, koščene, po vrhu razbrazdane z modrikastimi žilami. Toda skozi njene oči je bilo mogoče pogledati globoko, do tja, kjer je utripalo njeno srce iz čistega zlata. Kadar se je komu nasmehnila, vedno nenarejeno, otroško ljubeznivo, si je takoj slehernega osvojila.

»Sinko moj, moja hčerka!« — je zagostolela vsakomur, ki jo je lepo pogledal, odkrito nagovoril, najsi je bil gospod ali ne, škof ali kaplan. In ko mu je še stisnila roko, na dolgo in zopet v drugo, ko ga je pobožala s svojimi toplimi očmi, je v hrepenenju zaokrenil glavo; ko bi ne poznal svoje mamice, bi si ne želel na svetu nobene druge kot tako.

V tem zlategem srcu je imela vtisnjena tri gesla: Moli, delaj in varčuj!

Vstajala je poleti ob štirih, pozimi pred peto uro; takoj je zanetila ogenj in si pri delu svetila s trsko. »Minila je nočna ura«, si je prepevala; pri tem pa se je sukljala okoli ognjišča in hodila v vežo. Potlej je začela zopet z drugo pobožno pesmijo.

Otrok ni budila. A ko je prepevala in peti ni nehala, so se sami prebudili; in ker niso mogli spati, so vstali in začeli prinašati mamici, kar ji je bilo potrebno.

In ker je tako zgodaj vstajala, je lahko vsak dan skočila k sv. maši. Uprla je oči v svoj veliki molitvenik, vezan v valovite, s pločevino obite deščice, ki so bile posejane s samimi barvastimi kamenčki. V tem trenutku je pozabila na vse, kar je imela doma, na vse skrbi; tu je živela višje življenje, ki se ji je zdelo tako rekoč praznično.

Vendar je katerikrat z očmi na skrivaj pohitela od molitvenika k oltarju, na Francka, ki je ministriral, in skoro vedno ji je poletela v nebo želja kot bela golobica: Ko bi še čakala, da bi tudi moj sinko tukaj bral sv. mašo!

Kadar koli mu je sejala v srce zrnce pobožnosti, ni pozabila tudi na nekaj drugega, prav tako lepega: na usmiljenost. Beraču ni dala sama kruha v roko, niti denarja, ampak je vedno poslala Francka. Vsak dan je na njeno željo odhajal po slepo Tlaškovo babico, ki je stanovala na trgu pri sohi sv. Trojice, da bi jo pripeljal v cerkev k sv. maši. Saj je tudi revica nekoč padla, ko njea ni bilo in si je sama s palico iskala pot.

Bilo je nekoč ob proščenju, ko mu je slepa ženica stisnila v roko šestico. Hitel je domov, da bi se pobahal. A mamica mu je pridala še drugo: »Zapomni si,« mu je rekla pri tej priliki dvakrat zaporedoma, »če bi ti ta reva dala tudi zlatnik, bi ti ne dala toliko, kot če bi rekla: Bog plačaj!« In poslala ga je z obema šesticama, da bi z njima kupil odpustke za slepo babico.

Živela je samo na vasi, kot dekle v Dražičih, pozneje pa v Stalci, kamor se je priženila. A celo gospe so se čudile, kadar so prišle na obisk, kako ima vsepovsod snažno in pospravljeno, kako lepo se zna z njimi pogovoriti in kako dobro kuhati.

Otroke je učila uslužnosti. »To morate vedno dodati. Méd vas stane truda ali denarja. To pa je zastonj in slajše od medu.«

Rada je imela konjičke, samo če so znali pošteno zdirjati. Tudi v gledališče in na veselo zabavo je pripeljala otroke. Govorila je: »Ljubi Bog ne prepoveduje veselja, samo če je brez greha!«

Z možem je živela v zadovoljstvu. Bil je dober, a redkobeseden in si ni znal pomagati v borbah življenja. Tako sta često počivali na njenih ramah breme in vročina dneva.

Ko sta v mestni hranilnici prišla ob denar, sta šla oba v Tabor iskat posojila. Potem je zopet zgorelo gumno, ki ni bilo zavarovano. Peljala sta se zopet istotja, da si izposodita drugič. Otroci, vsi štirje otroci so potem govorili? »Ko bi mamica pri majhnem posestvu ne varčevala in prilagala vinar k virnarju, bi morali vsi z beraško palico iti od doma.«

Varčnost je priporočala tudi otrokom. In tako je Francek tri leta shranjeval v pušico vinarčke, katere je dobival za ministriranje. Za prihranjene novce mu je gospod učitelj Menšik naročil gosli. Ko jih je jemal iz zabojčka, je Francek od veselja zaploskal z rokami. Mamica, ki ta hip ni mogla prikriti nekaj solzic veselja, je otroku na skrivaj vtaknila v nabiralnik novo vsotico za začetek.

Bila je varčna, pa vendar odprtih rok. Niti en sam berač ni odšel prazen od njenih vrat, tako da je govoril krojač gospod Vaclav Dobeš, ki je šival samo za gospe: »Čudim se, kako da je ti potepuhi že davno niso izropali.« Sleherni revež je vedel, da, če mu ne pustijo drugje prenočiti, najde pri »Škopnikovih« (tako so pravili hiši zaradi slamnate strehe) vsakikrat postlano.

Ko je pelhřimovski patronat podelil ekspozituro na Křemešniku kaplanu Vlěku in je škof Řiha ta izbor potrdil, je mamica trpela zaradi spremembe bolj, kakor bi ljudje slutili. Zato je pisanje, ki jo je klicalo na faro k sinu, nekaj kratki potegnila iz žepa in ga poljubila.

Književne vesti

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi. VI. zvezek. Ljubljana 1940. Založila Jugoslovanska knjigarna. 300 str. Šesti zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov prav nič ne zaostaja niti po obliki niti po vsebini za prejšnjimi. Pisan je v prekrasnem slovenskem jeziku. Je sicer nekaj majhnih jezikovnih napak, ki pa smisla ne kvarijo in ki gredo le na račun tiska. Zato se ti zdi, ko čitaš Ušeničnikove Izbrane spise, kljub temu, da v njih rešuje pisec včasih najtežja vprašanja glede na svet in življenje, kakor da bi čital kak roman. To pač ni samo posledica dejstva, da Ušeničnik dobro pozna pristnost slovenskega jezika, marveč tudi dejstva, da Ušeničnik piše iz globokega doumetja in doživetja resnice. To je posebna odlika Ušeničnikovih del vobče.

Ušeničnik ima navado, da svoje Izbrane spise razdeljuje v tri dele. Tudi VI. zvezek ima tri dele. Glede na to bi se sicer res kdo utegnil vprašati, čemu tako, posebno še, če naleti na kako razpravo ali celo na cel ciklus razprav, ki bi lahko bile natisnjene s katerimi že prej natisnjenimi. Tak primer so n. pr. tudi razprave v drugem, morda še celo v tretjem delu VI. zvezka. Ušeničnik bi res lahko svoje razprave v Izbranih spisih še kako drugače uredil. Gotovo je tudi sam mislil na to. Da pa se je odločil za način ureditve, kakor nam ga spričujejo vsi dosedanji njegovi Izbrani spisi, so ga prav gotovo vodili stvarni razlogi. Če nobenega drugega ni bilo, vsaj ta je bil, kako razprave urediti, da bodo čitatelje čim bolj pritegnile. In to se je Ušeničniku nedvomno sijajno posrečilo.

Vsakdo, ki bo čital VI. zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov, bo prav tako kakor v dosedanjih silno veliko pridobil, vsak vzgojitelj, ki ima nalogo, vzgajati človeka v boljšega človeka, pa še posebej, saj je v njem rešenih toliko tako važnih vprašanj glede na religijo, znanost, umetnost in literaturo, da zlepa ni knjige, ki bi mogla kaj takega nuditi.

V razpravi o Leonu XIII. pokaže Ušeničnik velik pomen papeštva in kje imamo zdravilo proti intelektualni, moralni, socialni in politični anarhiji, ki danes ni nič manjša, kot je bila v Leonovih časih. Vsa zmeda dejanskega življenja namreč izvira od brezumne apostazije. Če torej hoče družba svoje dobro, miru in rešitve, se mora vrniti h krščanstvu. Toda ta povratek ne bo resničen in popoln, ako ne bo hkrati povratek

k Cerkvi, k ljubezni do Cerkve, ki je ena, sveta, katoliška apostolska.

Od nadaljnjih razprav prvega dela so posebno važne: Missia, Katoliško gibanje, »Ideali slovenske mladine«, Narodni radikalizem, »Svobodna Misel«. V razpravi o škofu in poznejšem prvem slovenskem kardinalu Missiju pokaže Ušeničnik velik pomen Missijevega delovanja za katoliški preporod na Slovenskem. Z njim se je namreč v resnici začela druga katoliška renesanca na Slovenskem. Missijev program je bil, vse obnoviti v Kristusu. Zato se je toliko zavzemal za obuditev katoliške verske zavesti. V tej razpravi pokaže Ušeničnik tudi, kako zdrave pojme je imel škof Missia o narodnostnem, socialnem, političnem in šolskem vprašanju. Zato se utegne iz te razprave marsikdo prav poučiti o njem. Že v tej razpravi, posebno pa še v naslednji, pokaže Ušeničnik v pravi luči tudi delo doktorja Mahničiča, ki mu marsikdo še danes dela krivico, saj se vendar izraža v vsem Mahničičevem prizadevanju prepričanje, da bomo ohranili sebi in družinam versko življenje vsaj na splošno le tedaj, če bomo prodrli s katoliško idejo tudi v javno življenje. V razpravi Ideali slovenske mladine Ušeničnik zlasti pokaže, da brez vere, brez Boga, brez Kristusa, brez molitve, brez oltarja, brez religije ni prave vzgoje. To bi si naj vsak vzgojitelj dobro zapomnil.

Že v razpravi Narodni radikalizem, zlasti pa še v drugem delu tega zvezka, kaže Ušeničnik, da mora tudi umetnost voditi človeka k Bogu. Kdor greši proti pravosti, greši tudi proti Bogu. Posebno zanimiva je v tem delu Ušeničnikova razprava Umetnost in pedagogija, v kateri jasno kaže, da je etični zakon višji od umetnosti in kakšno poslanstvo imajo umetniki do mladine.

Tudi v tretjem delu, v Literarnih zapiskih, pojasni Ušeničnik marsikatero stvar iz slovenske slovstvene zgodovine.

Kakor pričča že ta kratek pogled na VI. zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov, vidimo, da je Ušeničnik tudi v tem zvezku marsikaj povedal, kar bo potreboval tudi naš vzgojitelj. Zato ga vsem prav lepo priporočamo. Lojze Potočnik, prof.

Dr. Anton Korošec. Sestavil Andrej Farakaš. Tiskala Salezijanska tiskarna na Rakovniku. Cena? Če se ne motimo, samo 12 din. Knjižica je namenjena komemoracijam po naših društvih. Temu namenu bo izvrstno služila njena vsebina, ki spremlja

pokojnika od zibelke do groba. Gospod pisatelj je izbral najlepše, kar je bilo o doktorju Korošču povedano ali napisano ob njegovi smrti. Zdi se nam prav neumestno, da bi brskali po vsebini in jo navajali. Rečemo le to, da je imel pisatelj pri sestavljanju te knjizice prav srečno roko in toplo srce. Kdor se bo le nekoliko poglobil v knjizico, bo žel od komemoraciji lepe vzgojne uspehe. Knjizico toplo priporočamo.

Izzarevajmo Kristusa. Spisal p. R. Plus D. J., prevedel dr. Anton Fajdiga. Založila ZKN, ZKU, ZVKM, tiskala Zadrzna tiskarna v Ljubljani. Posvečena je Kraljici apostolov. Namen te izredno lepe knjizice je, da se ljudje poučijo v pravem smislu apostolstva, o katerem se sicer mnogo govori, vendar ne vedno pravilno in krščansko. Knjizica ni velika, pa je bogata silno poučne vsebine. Kdor jo prebere enkrat, jo bo bral še drugič in tretjič. Tudi jezik je lep. Pri čitanju še ne opaziš, da je prevod. Tudi to knjizico vam iskreno priporočamo. Cena ?.

Sveta znamenja, spisal Romano Guardini, prevedel Franjo Tominec. Z izvirnimi risbami opremil Miha Maleš. Knjigi in risbam je napisal uvod p. dr. Roman Tominec, OFM. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Cena (v platno vezana) 50 din. Dobiva se v Jugoslovanski knjigarni. Pridružujemo se tudi mi mnenju p. dr. Romana Tominca, ki piše med drugim: »Pred menoj leži čisto svojevrstna knjiga, ki naj nastopi pot v slovenski svet. Naslov se glasi »Sveta znamenja«. Slovenija je vsa polna svetih znamenj in ni je vasi, ki se ne bi ponašala z njimi, in ni malo daljše poljske poti, kjer bi ne bil postavljen križ, znamenje našega odrešenja.

Prevod je skrben in do pičice natančen. Včasih se mi zdi za spoznanje strog, pa je morda zopet to v prid knjigi, da ostane vsa jasna, kakor so prisposode v njej, in vsa čista kakor v rosi umito pomladno jutro. Nekaj pa ima slovenski prevod, česar original in doslej, kolikor mi je znano, tudi noben prevod nima, namreč izvirnih slik, ki jih je v resnici občuteno ustvaril akademski slikar Miha Maleš.

Ker pa je knjiga s tako vsebino prvič na potu v širni slovenski svet in ima nalogo buditi z besedo in risbo globino duše, klicati sveto in globoko na dan, liturgično vzgajati ves rod, ki pravkar cvete in poganja, je prav, da se naučimo te slike pravilno gledati in jih z besedilom združiti v eno samo sklenjeno celoto.

Knjiga obsega štiri in dvajset poglavij in za vsako poglavje je slikar ustvaril posebno ustrežajočo sliko, le za poglavje »Posvečeni časi« jih je troje. V celoti imamo tako šest in dvajset slik.

Janko Mlakar: Spomini. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1940, str. 423.

Znani planinski potopisec, predavatelj, humorist Janko Mlakar je na večer svojega življenja izdal »Spomine«. Ti »Spomini« so

pričeli izhajati že pred 10 leti v Mentorju. Sedaj so izšli z nekaj spremembami v samostojni knjigi. Obenem je dodanih še 26 zelo zanimivih portretov osebnosti, ki so na Mlakarja vplivali »v tvorni in trpni obliki«. Risbe je izvršil akad. slikar Pengov.

Knjiga je zanimiv dokument, katero bo kot lahko in zabavno čtivo vzel sleherni v roke. Slehernega učitelja in vzgojitelja pa bo zanimalo, kako je mož, ki je imel skozi celo življenje opraviti s šolo, v poedinih primerih postopal. V njej je namreč v šaljivi obliki nanizano vse, kar današnja šola in vzgojitelje tare. Čeprav je knjiga mišljena bolj kot leposlovno delo, vendar je glede na njeno vsebino vredna, da jo vzamejo v roke vsi, ki imajo opravka z mladino. Zastonj je ne bo vzel nihče.

L. D.

Friedrich Schneider: Unterrichten und Erziehen als Beruf, eine christliche Berufsethik für den Pädagogen. Založba Benzinger, Einsiedeln Köln, strani XV+237.

Odlični in plodoviti nemški katol. pedagoški pisec je izdal knjigo z gornjim naslovom, v kateri obravnava v prijetnem slogu vsa vprašanja, ki zadevajo katoliškega vzgojitelja. V uvodu pravi: »Malo je poklicev, v katerih bi bilo delo tako močno odvisno od višine poklicne vrednosti delovnih motivov, pojmovanja poklicne dolžnosti, smisla za žrtvovanje, kratko od stanovskega etosa nosilca, kakor je to prav pri vzgojiteljskem in učiteljskem stanu, ne oziraje se na stopnjo šole. Tudi malo je poklicev, pri katerih bi idealno vršenje poklicnih dolžnosti in osebno izpopolnjevanje bilo tako ovirano, kakor je prav v tem. Zato govorimo o tragični nevarnosti učiteljskega stanu. Čudno je, da je do sedaj primanjkovalo sistematičnega dela o krščanski etiki vzgojiteljskega stanu.

Knjiga je potrebna zlasti danes, ko je vse pedagoško delo tako povnanjeno, čeprav je mnogo želja, da bi se poglobilo.

Knjiga je razdeljena na 4 poglavja. Vendar smemo prva tri, ki obravnavajo potrebo samovzgoje, njen ideal, pri čemer se zelo obširno mudi pri Kristusu, kot najvišjem vzorniku vzgojiteljev vseh časov, gledati kot uvod k 4. poglavju. V tem najobširnejšem delu obravnava sledeča vprašanja:

1. Razmerje med vzgojiteljem in gojencem, učiteljem in učencem.
2. Poklicno delo: pouk in vzgoja, kjer govori o pomenu nadnaravnega gledanja na poklic in neločljivost vzgoje in pouka.
3. Učiteljevo razmerje do staršev njegovih otrok.
4. Pravo tovarištvo.

Knjiga bo prišla prav slehernemu katoliškemu vzgojitelju, ki bo našel v njej obilo misli in pobud za lastno ravnanje in izpopolnjevanje. Naravnost neobhodno potrebna pa je začetnikom, ki šele stopajo v praktično delo. Sploh ne vem, kateremu vzgojitelju te knjige ne bi priporočal. L. D.

Državni gospodinjski tečaji

Prosvetno ministrstvo, oddelek za ljudsko izobraževanje, otvori na prošnjo uprave občine državni petmesečni gospodinjski tečaj za dekleta. S tem skrbi za vzgojo in pouk ženske mladine, da jo usposobi za razumne, napredne in dobro izvežbane ter temeljito izobražene gospodinjice in dobre matere.

Da bi se laže in hitreje organizirali taki tečaji, je prinesel mesečnik »Ljudsko izobraževanje«, ki ga izdaja prosvetno ministrstvo, naslednja navodila:

Kakšni morejo biti tečaji in kdo jih vzdržuje?

Gospodinjski tečaji morejo biti: za kmečka ali meščanska dekleta.

Za gospodinjski tečaj, ki ga priredi prosvetno ministrstvo, prispeva ministrstvo z inventarjem, vzdržuje prehrano (kuharski material) in da na razpolago dve učiteljici.

Občina, ki prosi za gospodinjski tečaj, pa je dolžna dati: potrebne prostore (učilnica, kuhinja s pritoklinami), kurjavo in razsvetlavo za tečaj, prevoz inventarja za tečaj, stanovanje, kurjavo in razsvetlavo za obe učiteljici.

Vse tečaje, ki jih prireja ministrstvo prosvete, nadzoruje tudi ministrstvo prosvete po svojih organih.

Pouk v tečaju traja pet mesecev. Ker se po preteku teh mesecev prične lahko pouk v drugi občini, imenujemo te tečaje potovalne tečaje.

Učenke v tečaju in njih dolžnosti in pravice

V državni petmesečni potovalni gospodinjski tečaj se sprejme 20 zdravih in dobro razvitih deklet (ali žen) od 15 do 30 let starosti, ki so moralno neoporečne.

V tečaju dobivajo kosilo in ves pouk brezplačno.

Ob koncu tečaja se izvrši kratek izpit in dobe vse učenke spričevala o obisku tečaja.

Kako pride občina do gospodinjskega tečaja?

Občinska uprava, ki želi državni gospodinjski tečaj, vloži prošnjo na prosvetno ministrstvo, oddelek za ljudsko izobraževanje (preko okrajnega načelstva in kraljevske banske uprave). Tej prošnji priloži: načrt poslopja, v katerem se bo tečaj vršil, z vsemi prostori in njih obsežnostjo, čigavo je poslopje in kako se najema za tečaj; zavezo upravne občine, da bo skrbela ves čas, dokler tečaj traja, tudi za kurjavo in razsvetlavo; seznam vpisanih učenk, ki naj vsebuje: štev., priimek in ime, ime staršev, njih poklic in imovinsko stanje, kraj in okraj, dan, mesec in leto rojstva, stan (poroč.), stalno bivališče; potrdilo občinskega urada, da so izjavili starši ali varuhi (možje) vpisanih učenk na zapisnik, da jih vpisujejo prostovoljno, da jih bodo pošiljali v tečaj redno do konca pouka, da so učenke lepega vedenja in da ne stanujejo dalj kot štiri kilometre od sedeža tečaja. Posebej je v prošnji treba omeniti, ali prosi za potovalni ali stalni tečaj. Priložiti pa je treba tudi izjavo občine, da bo skrbela učiteljicama za stanovanje, kurjavo in razsvetlavo ves čas tečaja.

Kako izve občina, da je dovoljen tečaj?

Ministrstvo pošlje odlok, da je tečaj dovoljen, naravnost občini, ki je zanj prosila, in istočasno naznaniti, kakšno vsoto je dovolilo za vzdrževanje in inventar. Prav tako obvestilo pošlje tudi banski upravi, kamor sporoči tudi imena učiteljic, ki sta določeni za ta tečaj. Ko izplača finančna direkcija predlagani in odobreni vsoti za vzdrževanje in inventar, učiteljici s tričlansko nabavljalno komisijo nakupita vse potrebno za tečaj in se tečaj prične. Za delo v tečaju je predpisan učni načrt in podrobna navodila.

Voditeljica tečaja prejete denarne zaloge obračuna v zakonitem roku.

Vsi točni predpisi glede gospodinjskih tečajev so v uredbi o gospodinjskih šolah z dne 31. marca 1937 (Službeni list 1937 z dne 15. septembra, št. 90 do 120).

O p. Ker navadno šolski upravitelji pomagajo pri organizaciji, učiteljice pa pri komisijskih odborih teh tečajev, priobčujemo ta navodila iz »Ljudskega izobraževanja« let. 1940, 10. zvezek, str. 210.

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

NAJMODERNEJE UREJEN GRAFIČNI ZAVOD
KAMNOTISK / OFFSETTISK / BAKROTISK / KLIŠARNA
KVALITATIVNI IZDELKI V TISKARNI IN **KNJIGOVEZNICI**

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

ZALOŽBA ŠOLSKIH IN DRUGIH KNJIG
ZALOGA DOMAČEGA IN TUJEZEMSKEGA DOBREGA TISKA

PODRUŽNICA „NIČMAN“ V LJUBLJANI: BOGATA ZALOGA DEVOCIJO-
NALIJ, KNJIG, ŠOLSKIH IN PISARNIŠKIH STVARI

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINI

LJUBLJANA
KOČEVJE
MARIBOR
CELJE

VLOGE OBREŠTUJE PO NAJVIŠJI OBREŠTNI MERI
GENENA POSOJILA DAJE NA REDNO ODPLAČEVANJE

Z A N J E N E V L O G E J A M Č I **DRAVSKA BANOVINA**

Mestna hranilnica ljubljska

je

največji slovenski pupilarnovarni denarni
zavod

Dovoljuje posojila na menice in vknjižbe

Za vse vloge in obveze hranilnice

jamči

Mestna občina ljubljanska